

การศึกษาหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที: ความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง¹ รุ่งรอง เจียมวิจักขณ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและกิจกรรม ในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ในด้านความสอดคล้องกับการนำมาใช้สอนผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาและกิจกรรมมีความสอดคล้องครอบคลุมทั้ง 4 ข้อคือ (1) มีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม (2) มีทักษะการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 (3) มีสุขภาวะที่ดี (4) มีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ หนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ยุทธศาสตร์ที่ 1

Analysis of *PasaPatee* Thai Textbooks: Consistency with Strategy 1 on Capacity Building and Development of Human Capital in the 12th National Economic and Social Development Plan

Rungrong Jiamwijak

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Abstract

This research had the primary objectives to study and analyze the contents and activities presented in *PasaPatee* Thai textbooks. Specifically, this research analyzes the consistency and appropriateness of these contents and activities for use in teaching primary school students to achieve the goals under Strategy 1 on capacity building and development of human capital as specified in the 12th National Economic and Social Development Plan. According to the results, the contents and activities presented in *PasaPatee* Thai textbooks are consistent in all four topics: (1) having behavior according to social norms; (2) having skills and abilities to live in the 21st century; (3) having good wellbeing; and (4) having stable social institutions.

Keywords: Thai textbooks, *PasaPatee*, the 12th National Economic and Social Development Plan, Strategy 1

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551: ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. บทนำ

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาเป็นครั้งแรกในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทำให้การจัดการศึกษาของประเทศไทยเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ มีการใช้หลักสูตรที่เรียกว่า “พิกัดสำหรับการศึกษา ร.ศ. 111” ซึ่ง จิตรา ทองเกิด (2546, น. 113) กล่าวว่า “พิกัดสำหรับการศึกษา ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) นับเป็นหลักสูตรที่มีระเบียบแบบแผนฉบับแรกที่กระทรวงธรรมการประกาศใช้ในโรงเรียนมูลสามัญ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ร.ศ. 111” หลังจากนั้นจึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรอีกหลายฉบับ และในรัชสมัยของพระองค์ก็ทรงริเริ่มให้มีการจัดทำ “โครงการการศึกษาชาติ” ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา แผนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดเป็นแผนงานหลักที่ช่วยในการจัดการศึกษาของชาติมีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” มีความเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่กับ “แผนการศึกษาแห่งชาติ” และ “หลักสูตร” เนื่องจากเมื่อมีการปรับเปลี่ยนแผนพัฒนาฯ ฉบับต่าง ๆ ย่อมนำไปสู่การปรับแผนการศึกษาแห่งชาติ และปรับหลักสูตรต่อเนื่องกันไป และสิ่งที่จะต้องปรับต่อมาคือ “แบบเรียน” หรือที่ภายหลังเรียกว่า “หนังสือเรียน”

“หนังสือเรียน” นับเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และได้นำคุณธรรมคำสอนที่สอดแทรกในหนังสือเรียนมาปรับประยุกต์ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมแต่ละยุคสมัยได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหนังสือเรียนให้เหมาะสมตามยุคสมัย โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งหมายถึงต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับด้วย เมื่อพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองแล้ว ก็ได้เห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดด้านต่างๆ ในการพัฒนาประเทศไทย ดังที่กล่าวว่า

. . . คุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่อง องค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูง ที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนาโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ภายในสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สิบสอง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในขณะที่การบริหารจัดการภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมีปัญหาคอร์รัปชันเป็นวงกว้าง จึงส่งผลให้การผลักดันขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง

(สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, น. 1)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าปัญหาคุณภาพของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ต่อการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพของคนเป็นยุทธศาสตร์แรก คือ “ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์” ซึ่ง อดุลย์ วังศรีคุณ (2557, น. 1) ได้กล่าวว่า “การศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม กล่าวคือ การศึกษาจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการเพื่อให้คนเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคมต่อไป ดังนั้นการศึกษาจึงต้องแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวม . . .” จากข้อความนี้แสดงว่าการศึกษาจะช่วยพัฒนาคนในสังคมได้ ทั้งนี้จำเป็นต้องใช้เครื่องมือสำคัญ คือ หนังสือเรียนที่จะช่วยเสริมสร้าง ขัดเกลาและปรับพฤติกรรมของคนให้สอดคล้องกับสังคมแต่ละยุคสมัย

ดังที่ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (อ้างถึงใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538, น. 48-49) เคยทรงกล่าวไว้ว่า “รัฐบาลมีอำนาจที่จะตกแต่งนิสัยใจคอไพร่บ้านพลเมืองได้ด้วยแต่งหนังสือสำหรับสอนเด็กนักเรียน . . .” ข้อความนี้เป็นเรื่องยืนยันว่าการพัฒนาหนังสือเรียนให้เหมาะสมกับสังคมแต่ละยุคสมัยเป็นเรื่องจำเป็น เพราะมีส่วนช่วยพัฒนาคนในสังคมได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาแล้ว แสดงว่าหนังสือเรียนในปัจจุบันก็ควรมีเนื้อหา แนวคิด คำสอนที่ตรงกับหลักสูตรปัจจุบันซึ่งสอดคล้องเชื่อมโยงไปถึงยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ตลอดจนควรมีการนำเสนอเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม เพื่อจะช่วยปลูกฝังผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นให้เกิดการเรียนรู้ เป็นคนมีคุณภาพ และช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้

ผู้วิจัยสนใจศึกษาหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและกิจกรรม ในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ในด้านความสอดคล้องกับการนำมาใช้สอนผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ด้วยเหตุผลสำคัญคือ หนังสือเรียนดังกล่าว เป็นหนังสือที่ใช้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นและประถมศึกษาตอนปลาย นับเป็นช่วงวัยแห่งการเริ่มต้นปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมได้ดี ดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545, น. 271) กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยนี้ว่า

. . . พัฒนาการทางความคิดสติปัญญาของเด็กจะพัฒนาได้เจริญมาก เพราะโดยพื้นฐานทางกาย เด็กสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผล เริ่มเข้าใจแนวคิดเชิงนามธรรม พื้นฐานง่าย ๆ ความสามารถทางภาษาพัฒนาเต็มทุกขั้นตอนตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น ดังนั้นจึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับเด็กจะเริ่มเล่าเรียนเขียนอ่านอย่างจริงจัง จิง ๆ ในกระบวนการรู้ความคิดที่จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และที่จะเป็นเสมือนเมล็ดพืชพันธุ์เพื่อเจริญงอกงามต่อไปในภายภาคหน้า

เด็กวัยนี้จึงเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมในการวางรากฐานทางการศึกษา ดังนั้นการเริ่มต้นขีดเกล้าและพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนในวัยนี้ให้ได้ผลดีย่อมจะนำไปสู่การเติบโตเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองได้ต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง

ประเทศไทยมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ฉบับที่หนึ่งเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ของประเทศ ตลอดจนวางแผนเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป แผนพัฒนาฯ ดังกล่าว มีการดำเนินงานต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 มีประเด็นสำคัญ สรุปจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 (2559, น. 1-64) ดังนี้

2.1.1 สภาพปัญหา ข้อจำกัด และทิศทางการพัฒนา

เนื่องจากสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงถึงกันมากขึ้น การพัฒนาเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระทั่งด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยจึงต้องปรับตัวและพัฒนาในหลายๆ ด้าน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศต่างๆ ในโลกได้อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาคุณภาพของคนต่ำ คุณภาพของสังคมประสบปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมยังขาดประสิทธิภาพและไม่โปร่งใส สิ่งเหล่านี้นับเป็นปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาประเทศนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง คือ มุ่งให้มีการยกระดับประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน พัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายการพัฒนาตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

2.1.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ โดยสรุปคือ เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่มีสมรรถนะ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพและมีความยั่งยืนเพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพเพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและเพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ส่วนเป้าหมายรวมของ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ โดยสรุปคือ คนไทยมีลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ทุนทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย และมีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองแล้ว จะเห็นได้ว่าประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาหรือข้อจำกัดในการพัฒนาประเทศที่ทำให้การดำเนินตามแผนพัฒนาฯ เป็นไปอย่างล่าช้าคือปัญหาเรื่อง “คุณภาพของคน” นอกจากนี้ทิศทางการพัฒนาประเทศที่มีจุดเน้นว่า “มุ่งให้เป็นประเทศที่ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง” จะทำได้ก็ขึ้นอยู่กับ “คุณภาพของคน” ในประเทศรวมทั้งจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ก็กำหนดให้ “คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์” ทั้งหมดนี้จึงนำไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านที่เกี่ยวกับ “คุณภาพของคน” คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ซึ่งกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นไว้ดังนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 (2559, น. 65) กล่าวว่า

... ต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็วบนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็งทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

การวางแนวทางการแก้ปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยพิจารณาจากหัวข้อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด แนวทางการพัฒนาของยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ให้เห็นภาพรวมได้ดังนี้

(1) การมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี มีกิจกรรมและการปฏิบัติที่สะท้อนการมีคุณธรรมทั้งกิจกรรมของครอบครัว กิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมของชุมชน

(2) การมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาทักษะความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ และสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะต่างๆ

(3) การมีสุขภาพที่ดี ส่งเสริมกิจกรรมทางสุขภาพ การเล่นกีฬาและร่วมกิจกรรมนันทนาการ พัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน

(4) การมีสถาบันทางสังคมเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ พัฒนานวัตกรรมเพื่อช่วยการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และโรงเรียน ส่งเสริมการบริการความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมสถาบันต่างๆ ทั้งศาสนา และสื่อมวลชน ให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม

2.2 ความรู้เกี่ยวกับหนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

ความเป็นมาของ “หนังสือเรียน” ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรงมีพระราชดำริจะปฏิรูปการปกครองตามแบบประเทศทางตะวันตก เพื่อให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นระบบขึ้น โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนแห่งแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ตลอดจนทรงขยายการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวาง พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งแบบเรียนขึ้นใช้ในโรงเรียน แบบเรียนดังกล่าวเรียกว่า “แบบเรียนหลวง” หลังจากนั้นมีการพัฒนาแบบเรียนขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่ง พ.ศ. 2522 จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า “หนังสือเรียน” แทน แต่การสร้างและพัฒนาแบบเรียนก็ยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อถึง พ.ศ. 2542 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และมีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนทั่วไป ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการจัดทำหนังสือเรียนอีกครั้ง และมีการปรับเปลี่ยนเป็นระยะๆ จนถึงปัจจุบัน คือ หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิตภาษาพาที - วรรณคดีลัคนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วิถีภาษา - วรรณคดีวิจิตร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร - วรรณคดีวิจิตร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หนังสือเรียนภาษาไทยทุกระดับชั้นระบุไว้ว่า “ตามหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ” รวมทั้งหมด 24 เล่ม สำหรับหนังสือเรียนที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ “หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที” ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในที่นี้ ผู้วิจัยใช้ว่า “หนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที”

2.3 ความรู้เกี่ยวกับหลักจิตวิทยาพัฒนาการและทฤษฎีการเรียนรู้

2.3.1 ความรู้เกี่ยวกับหลักจิตวิทยาพัฒนาการ

การศึกษาหลักจิตวิทยาพัฒนาการมีความจำเป็นในการใช้ประกอบการศึกษาเนื้อหา และกิจกรรมว่าใช้วิธีการเหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนได้ ซึ่ง จินตนา ไบกาซูย์ (2538, น. 57-60) ศึกษาเรื่องการเขียนสื่อการเรียนการสอน และศรีเรือน แก้วกังวาล (2545, น. 262-289) ศึกษาเรื่องพัฒนาการชีวิตในช่วงวัยเด็กตอนกลาง คือช่วงอายุระหว่าง 6-12 หรือ 13 ปี สรุปได้ว่าเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมจะวางรากฐานการศึกษา ด้วยมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เหมาะสมทั้งทางกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา กล่าวคือ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักพัฒนาชีวิตสังคมนอกครอบครัว เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เคารพกฎระเบียบและมารยาทสังคม กลุ่มมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ อารมณ์ แนวคิด ทศนคติ และค่านิยม เด็กวัยนี้ชอบเล่นและทำกิจกรรมที่ต้องออกกำลัง ใช้ความรวดเร็ว ว่องไว มีความซบซ้อน ใช้ไหวพริบ และใช้ความคิดสร้างสรรค์ การเล่นเป็นพฤติกรรมที่สำคัญและจำเป็น เพราะนอกจากจะช่วยพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ยังสนองความต้องการทั้งในแง่การรวมกลุ่ม การเล่นเป็นทีม ระบายอารมณ์เครียด และส่งเสริมความคิด กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้ ได้แก่ กิจกรรมประเภททักษะ เช่น วาดเขียน ร้องรำ กีฬา ดนตรี กิจกรรมกลุ่มที่สร้างนิสัยให้ร่วมมือกันและแข่งขันกัน กิจกรรมที่ให้เกิดใช้เหตุผล เพราะเป็นวัยที่รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและยอมรับความคิดเห็นของคนในกลุ่มมากขึ้นตามวัย เด็กวัยนี้รู้จักควบคุมอารมณ์ดีขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น มีความเข้าใจโลก เข้าใจชีวิต เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความรับผิดชอบสนใจเรื่องความยุติธรรมเริ่มจากในกลุ่มและขยายไปสู่สังคม เป็นวัยที่เหมาะสมจะสอนพฤติกรรมดี - ชั่ว - ถูก - ผิด โดยให้เข้าใจเหตุผลได้ นอกจากนี้ยังมีความคิดและรู้จักใช้จินตนาการแตกต่างกันไปด้วย

2.3.2 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่จะช่วยในการศึกษาหนังสือเรียนว่ามีวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542, น. 79) กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ ว่า “เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ หรือมาจากการฝึกหัดเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มีผลมาจากการใช้ยาหรือสิ่งเสพติดหรือวุฒิภาวะ (Maturity) เราไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้” ทฤษฎีการเรียนรู้สามารถนำมาประยุกต์ใช้พิจารณาว่าควรจะนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยอย่างไรจึงจะ

ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542, น. 84-135) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ 2 กลุ่ม สรุปได้ว่า กลุ่มแรกมองเห็นว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับปฏิกิริยาตอบสนอง กล่าวคือ (1) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เพราะความใกล้ชิดระหว่างสิ่งเร้า 2 สิ่ง และการฝึกหัด (2) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เกิดจากการวางเงื่อนไข โดยอาศัยการเสริมแรงด้วยการให้รางวัลหรือการลงโทษ พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ หากไม่ได้รับการเสริมแรง พฤติกรรมนั้นจะค่อยๆ ลดลงและหายไปในที่สุด และการเสริมแรงเป็นรางวัลจะทำให้มีกำลังใจในการทำพฤติกรรมนั้นต่อไป ส่วนการเสริมแรงเป็นการลงโทษจะทำให้เรียนรู้ได้เร็ว แต่ก็จะมีผลเสีย และเกิดความกลัว จึงไม่เป็นผลดีต่อการเรียนการสอน (3) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ประกอบด้วยกฎ 3 ประการ ประการแรก คือ การเรียนรู้จะเกิดได้เมื่อมีความพึงพอใจ การชมการให้รางวัลจัดเป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เรียน ประการต่อมา คือ การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพที่สุดเมื่อผู้เรียนมีความพร้อม เมื่อมีความพร้อม การทำสิ่งต่างๆ ย่อมได้รับผลดี แต่หากถูกบังคับย่อมจะเกิดความไม่พอใจ ประการสุดท้าย คือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องได้รับการฝึกหัด ซึ่งต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ฝึกฝนเป็นประจำ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และทำพฤติกรรมนั้นๆ ได้ดี การทิ้งช่วงไปนาน ย่อมจะลืม และทำพฤติกรรมนั้นได้ไม่ดี แต่การฝึกฝนบ่อยๆ นั้นต้องมีความตั้งใจ ความสนใจ ความพร้อม และมีเป้าหมายเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน มิฉะนั้นการเรียนรู้ก็ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่เน้นความสำคัญของการคิด กล่าวคือ (1) การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการรับรู้และการแก้ปัญหาด้วยการหยั่งเห็น ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนต้องมีศักยภาพ มีประสบการณ์เดิม สามารถจัดโครงสร้างของปัญหาได้ สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ และมีการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาเมื่อพบสถานการณ์ใหม่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนโดยผู้สอนต้องช่วยผู้เรียนให้เห็นเค้าโครงหยาบๆ ในเนื้อหา ต้องจัดเนื้อหาที่ให้ผู้เรียนไว้เป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน ต้องจัดเนื้อหาลักษณะเดียวกันไว้ด้วยกันเพื่อให้ง่ายต่อการรับรู้ และต้องคำนึงถึงความแน่นอนชัดเจนในการรับรู้ หากประสบการณ์เดิมของผู้เรียนแตกต่างกัน ต้องทำให้การรับรู้ตรงกันอย่างมีประสิทธิภาพเสียก่อน (2) การเรียนรู้ต้องเรียงไปตามลำดับขั้น เนื้อหาของบทเรียนจึงต้องจัดให้เป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก

การศึกษาหลักจิตวิทยาพัฒนาการและทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น หากนำมาใช้ศึกษาด้านการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนได้อย่างเหมาะสมตามระดับชั้นต่างๆ ย่อมจะดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจเรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งยังช่วยปรับพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมของผู้เรียนให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหนังสือเรียน

เนื่องจากการศึกษาบทความวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของคน จึงได้ศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งมีงานวิจัยที่น่าสนใจ กล่าวคือสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ศึกษาเรื่อง “รายงานการประเมิน จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินสถานภาพของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเมิน สถานภาพการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาตามวัยหรือการพัฒนาสมองเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเมินปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับโรงเรียน การสังเกต การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และการศึกษา เอกสารหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ผลการศึกษาพบว่า คุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ยังมี ลักษณะเป็นขนบธรรมเนียมที่เน้นการอบรมปลูกฝังให้นักเรียนอยู่ในกรอบพฤติกรรมของระเบียบ วินัย โดยโรงเรียนระดับประถมศึกษาเน้นเรื่องการประหยัดและอดออม ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาประเพณีนิยมไทย ความเป็นไทยและมีมารยาทแบบไทย ความ รับผิดชอบ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาเน้นเรื่อง ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การมี สัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตามหลักหรือคำสอนทางศาสนา เสียสละ เป็นต้น แต่ มีบุคลากรบางส่วนเห็นว่าควรปรับปรุง คือ เรื่อง ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การมีสัมมา- คารวะ การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา ในส่วนคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามรายงาน พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในระดับความพึงพอใจ คือ เรื่องความซื่อสัตย์ การประหยัดและ อดออม การมีสัมมาคารวะ ความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติตามหลักหรือคำสอนทางศาสนา ความ รับผิดชอบ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษา คุณธรรมจริยธรรมที่ประสบความสำเร็จ คือ ความ มีวินัย การมีสัมมาคารวะ ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ รักสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่มีบุคลากรบางส่วนเห็นว่าไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างเสริม คือ ความมีระเบียบ วินัย การมีสัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การ ปฏิบัติตามหลักหรือคำสอนทางศาสนา แสดงให้เห็นว่าผลของการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในโรงเรียนหนึ่งๆ ไม่สามารถทำให้บังเกิดผลด้านใดด้านหนึ่งอย่างร้อยเปอร์เซ็นต์เช่นเดียวกับ ผลการเรียนรู้วิชาสามัญ

ส่วนปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ ผู้ปกครอง และชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ภาระของครูมีมากเกินไป ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้นักเรียนสนใจเกมคอมพิวเตอร์มากกว่าการค้นหาคำความรู้ อิทธิพลของสื่อสารมวลชน มีบทบาทในการชักจูงนักเรียนไปในทางที่ไม่สมควร

จิรัชชาณ ปกรณ์คุณารักษ์ (2557) ศึกษาเรื่อง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิเคราะห์ พบว่าหนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้าน ตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 โดยเรียงตามลำดับความถี่ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คิดเป็นร้อยละ 22.75 ด้านการรักความเป็นไทย คิดเป็นร้อยละ 19.77 และด้านความซื่อสัตย์สุจริต คิดเป็นร้อยละ 13.37 ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอื่นๆ จำนวน 14 ด้าน โดยเรียงตามลำดับความถี่ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความไม่ประมาท คิดเป็นร้อยละ 25.33 ด้านการเลือกคบคน คิดเป็นร้อยละ 10.39 และด้านการใช้ถ้อยคำที่ดีคิดเป็นร้อยละ 9.09

จากเอกสารงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้ประกอบการศึกษาบทความวิจัยเรื่องนี้ต่อไป

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

การศึกษางานวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียน รายวิชา พื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งหมด 6 เล่ม

จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ในด้านความสอดคล้องและเหมาะสมกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง เพื่อให้เห็นความเหมาะสมกับการนำมาใช้สอนผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มา เรียบเรียง สรุปและอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทยภาษาพาทีที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองครอบคลุมในหลายประเด็น โดยศึกษาจากยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ แบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี มีกิจกรรมและการปฏิบัติที่สะท้อนการมีคุณธรรมทั้งกิจกรรมของครอบครัว กิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมของชุมชน

ในที่นี้ หากพิจารณาตามหัวข้อ “แนวทางการพัฒนา” ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง (2559, น. 67) ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 3.1 ว่า “ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์” มีรายละเอียดสรุปได้ว่า ในครอบครัว สถานศึกษา ศาสนา ชุมชน และสื่อสารมวลชนต้องช่วยกันส่งเสริมเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน จัดการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมให้เด็กรู้จัก (1) พึ่งตนเอง (2) ซื่อสัตย์ (3) มีวินัย (4) มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม² (5) มีความรับผิดชอบ (6) มีจิตสาธารณะ (7) เข้าใจสิทธิ หน้าที่ เป็นพลเมืองดี (8) ตรงต่อเวลา (9) รู้จักการทำงานเป็นทีม (10) ทำงานอย่างกระตือรือร้น โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี มีสถานศึกษาชุมชน สื่อสารมวลชน ร่วมกันเผยแพร่สื่อสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และจัดระเบียบสังคม

ในประเด็นนี้สามารถสรุปพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเรียงลำดับตามประเด็นพฤติกรรมที่เป็นบรรทัดฐานที่ดีของสังคมทั้ง 10 ประเด็น พบว่ามีครบทุกประเด็น ส่วนใหญ่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยเพียงบางระดับชั้น ได้แก่ การพึ่งตนเอง ความมีวินัย ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา ประเด็นความมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม จะปรากฏกระจายในหนังสือเรียนภาษาไทยแต่ละระดับชั้น ส่วนบางประเด็น เช่น ความซื่อสัตย์ การมีจิตสาธารณะ การทำหน้าที่พลเมืองดี และการทำงานเป็นทีมอย่างกระตือรือร้น ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จะปรากฏอยู่ในเนื้อหาของหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที หลายระดับชั้น รวมทั้งบางประเด็นก็ปรากฏอยู่ในกิจกรรมด้วย ในที่นี้จะยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน 2 ประเด็น คือความซื่อสัตย์ และการมีจิตสาธารณะ

ประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งเพื่อนำไปสู่การเป็นคนที่มีสมบูรณ์ ประเด็นนี้จึงได้นำไปสอดแทรกให้ผู้เรียนหลายระดับชั้นได้เรียน รวมทั้งยังปรากฏในกิจกรรมด้วย เช่นจากตอน แต่เด็กซื่อไว้ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีการอบรมสั่งสอนให้เห็นว่าถ้าโกงผู้อื่นแม้เพียงเล็กน้อยย่อมนำความทุกข์มาให้ ดังนี้

² ความมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในใจและการกระทำพฤติกรรมที่แสดงออกมาในทางที่ถูกต้องตาม ในที่นี้คือพฤติกรรมที่แสดงออกในทางที่ดีงามที่ปรากฏให้เห็นในหนังสือเรียน นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1 ได้แก่ ความเมตตา การพูดจาไพเราะ การมีน้ำใจ การมีมารยาท การตั้งใจเรียน ความพอเพียง การให้อภัย ความสามัคคี

. . . ยังไม่ทันข้ามวัน ซามะหาความสุขไม่ได้เลย เงินไม่บริสุทธิ์อย่างนี้ นำมาแต่ความทุกข์ โกงเงินคนอื่นแต่ไม่อยากให้ใครรู้ว่าโกง มันจะเป็นไปได้อย่างไร ความลับไม่มีในโลกอยู่แล้ว . . . เป็นเด็กโกงเงินเล็กน้อย ยังทุกข์มากขนาดนี้ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ทุจริตจะทุกข์ทรมานขนาดไหน แล้วซามะจะทรมานตัวเองไปทำไม

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 22)

ในหนังสือเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตอน *กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า* ก็เสนอเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่าคนโกง หากถูกจับได้ จะนำความเดือดร้อนมาให้ ไม่เฉพาะต่อตนเอง แต่รวมไปถึงครอบครัว

เงินทองที่พ่อได้มาจากการทุจริต ก็หมดไปกับกระบวนการต่อสู้คดี นี่แหละที่เขาว่าไว้ เงินทองของแผ่นดิน ใครโกงไป ก็ต้องกลับคืนสู่แผ่นดินตามเดิม

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 105)

นอกจากเนื้อหาแล้วยังมีกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนประเด็นของความซื่อสัตย์สุจริตด้วย เช่น กิจกรรมในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีกิจกรรม *ช่วยกันเล่า* ดังนี้

เล่าตัวอย่างหรือประสบการณ์ที่นักเรียนเคยกระทำ พร้อมกับบอกผลดีที่เกิดขึ้นตามหัวข้อ ดังนี้

- ความซื่อสัตย์สุจริต
- ความเป็นประชาธิปไตย
- การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและพวกพ้อง

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 91)

ส่วนประเด็นเรื่องการจัดสาธารณะ ในที่นี้รวมถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมด้วยกันก็เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่กำหนดไว้ในแนวทางการพัฒนาในยุคศาสตร์ที่ 1 ที่ระบุว่า “ให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม” จึงปรากฏในหนังสือเรียนหลายระดับชั้นทั้งเนื้อหาและกิจกรรม เช่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ดังตอน *เด็กดี* ได้แสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทั้งหน้าที่ต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อชุมชน ทั้งยังมีวินัยของตัวละครเด็กตัวเด่น คือ น้ำใส นอกจากนี้ยังอธิบายคุณสมบัติของ “เด็กดี” เพิ่มเติม เช่น

เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อชุมชน ช่วยกันบำรุงรักษาสมบัติของส่วนรวม เพื่อให้
บ้านเมืองมีระเบียบและสวยงาม

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 176)

จากหนังสือเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีเนื้อหาที่สอนให้ช่วยเหลือกัน แสดงถึง
การมีจิตสาธารณะจากตอน *คนละไม้ คนละมือ* ซึ่งเป็นการกระทำของตัวละครเด็กและครอบครัว
เช่น

การช่วยกันคนละไม้คนละมืออย่างนี้ เป็นวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน นั่น
ก็คือ การมีจิตสาธารณะนั่นเอง ผู้คนในชาติก็อยู่อย่างมีความสุข เป็นการกระทำที่มาจาก
จิตใจที่งดงามของตนเองโดยปราศจากการบังคับ เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
เป็นที่ตั้ง

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 42)

ในหนังสือเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของการบำเพ็ญ
ประโยชน์และการมีจิตสาธารณะ เช่นจากตอน *นิทานแสนสนุก* ที่ตัวละครเด็กสนทนากัน
เกี่ยวกับการไปบำเพ็ญประโยชน์ด้วยการไปทำกิจกรรมให้แก่เด็กในโรงเรียนเล็กๆ แห่งหนึ่ง
ซึ่งแสดงถึงการมีจิตสาธารณะ ได้กล่าวถึงผลของการเป็นจิตอาสาว่า

เด็กๆ ต่างได้รับความรู้ ความคิด และความสนุกสนาน ที่พวกพี่ๆ มาจัด
กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในครั้งนี้ . . . พวกเขาคอยเมื่อโตขึ้นก็อยากจะมีจิตอาสา
ทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นอย่างพี่ๆ บ้าง

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 237)

นอกจากนี้ในกิจกรรมหลายๆ ระดับชั้นก็สอดแทรกเรื่องจิตอาสา หรือการทำประโยชน์
แก่ส่วนรวมไว้ ดังตัวอย่าง กิจกรรมคิดคำขวัญจากตอน *โลกร้อน* ในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ช่วยกันคิดคำขวัญเชิญชวนร่วมกันลดภาวะโลกร้อน และเขียนป้ายในห้องเรียน
หรือบริเวณโรงเรียน

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 135)

กิจกรรมชวนกันทำจากตอน *รู้ไว้ได้ประโยชน์* ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แบ่งกลุ่มกันคิดกิจกรรมเกี่ยวกับจิตอาสา ลงมือปฏิบัติแล้วบันทึกลงในสมุด
เมื่อหมดกิจกรรม สังเกตดูว่ากลุ่มใดใช้เวลาในการดำเนินการมากที่สุด และนักเรียน
ส่วนใหญ่มุ่งจิตอาสาในด้านใดมากที่สุด

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 236)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 การเขียน คำขวัญ
ลดโลกร้อน เป็นการทำเพื่อส่วนรวม และการทำกิจกรรมจิตอาสาที่เช่นเดียวกัน แต่จะเห็นว่าเมื่อ
ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การทำเพื่อส่วนรวมจะขยายวงมาถึงสังคมใหญ่ขึ้น ทั้งยังช่วยฝึก
ให้เห็นการรู้จักทำงานเป็นทีมอีกด้วย

เมื่อพิจารณาเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทยภาษาพาที่ระดับชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เห็นว่ามีเนื้อหาและกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กวัยประถม
ศึกษาตอนต้น - ประถมศึกษาตอนปลายเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ตามบรรทัดฐานที่ดีของ
สังคมครบถ้วน อาจจะมีมาก - น้อยต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามยังมีพฤติกรรมบางอย่างที่ปรากฏ
ในหนังสือเรียนน้อยเกินไป ได้แก่ ความมีวินัย และความพอเพียง ทั้งที่เป็นแนวทางและทิศทางการ
พัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สิบสอง จึงสมควรจะนำมาสอดแทรกในหนังสือเรียนทุก
ระดับชั้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ค่อยๆ ซึมซับพฤติกรรมนี้ตั้งแต่เล็กจนโตอันจะช่วยปรับพฤติกรรมของ
ผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์อย่างครบถ้วน

**4.2 การมีทักษะความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 มี
การพัฒนาทักษะความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทักษะการคิดสร้างสรรค์
การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์และ
สนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะต่าง ๆ**

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
(2559, น. 68) กล่าวถึงการพัฒนาทักษะต่างๆ สรุปว่า ต้องส่งเสริมเด็กให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ
จริง ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ
ภาษาต่างประเทศ และสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยภาษาพาที่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 -
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว พบว่ามีความสอดคล้องกับการสอนผู้เรียนตามพฤติกรรมต่อไปนี้
เกือบครบทุกประเด็น กล่าวคือ (1) มีความคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผล คิดวิพากษ์วิจารณ์ และ
แก้ปัญหาได้ (2) พัฒนาทักษะวิชาการด้าน ต่างๆ³ (3) พัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์

³ ทักษะวิชาการด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์ (รวมด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมด้วย) เทคโนโลยี
วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ (รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม และวิถีไทย) และภาษาต่างประเทศ

และ (4) ส่งเสริมการปฏิบัติจริงของผู้เรียน ส่วนพฤติกรรมแรกคือ การเป็นผู้นำ ยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ประเด็นอื่นๆ จะมีปรากฏในเนื้อหาบ้าง ในที่นี้ จะยกตัวอย่างของพฤติกรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนหลายระดับชั้น คือ ด้านการพัฒนาทักษะวิชาการต่างๆ ซึ่งจะปรากฏทั้งวิทยาศาสตร์ (รวมทั้งการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ด้วย) เทคโนโลยี ศิลปะ (ในที่นี้ คือ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีไทย) และภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังปรากฏด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผล คติวิพากษ์วิจารณ์ คิดแก้ปัญหา ซึ่งพบมากในกิจกรรม ขอยกตัวอย่างให้เห็นทั้งส่วนเนื้อหาและกิจกรรม ดังนี้

เนื้อหาด้านพัฒนาทักษะเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์มีทั้งการส่งเสริมทักษะการคิดแบบวิทยาศาสตร์ การทดลองโคลนนิ่ง ความรู้วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างการทดลองการทำ รุ่งกินน้ำ ในตอน *นักคิดสมองใส* ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นการส่งเสริมทักษะการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ดังนี้

“พื้ก็อ่านหนังสือนะสิ ยากรู้อะไร สงสัยอะไร หาหนังสือมาอ่าน แล้วพื้ก็ทดลองทำด้วยตัวเอง รู้ใหม่ว่า รุ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินั้น จะเกิดหลังฝนตกเฉพาะตอนเช้าหรือตอนเย็น” พี่ส้มป๋อยอธิบาย

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 109)

ตัวอย่างความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมปรากฏทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เช่น ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ชี้ให้เห็นประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และชวนเชิญให้ร่วมกันอนุรักษ์ไว้ เช่น

ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ แร่ธาตุ อากาศ แสงสว่าง พลังงาน ฯลฯ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เราพึ่งพาอาศัย นำมาใช้ประโยชน์และเป็นบ่อเกิดผลผลิตทางเศรษฐกิจ เราจึงต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ไว้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2559ข, น. 253)

การพัฒนาทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยี ก็มีการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสื่อคอมพิวเตอร์ทั้งด้านประโยชน์และภัยที่เข้ามาถึงตัว เช่นจากเนื้อหาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตอนภัยเงียบ ดังนี้

“แพน ระวังนะ อย่าไปเที่ยวแซทกับคนแปลกหน้า ถ้าเกิดมีอะไรไม่ชอบมาพากลขึ้นล่ะก็ บอกพี่แล้วจะจัดการให้”

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 60)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึง “ภัย” ในการใช้คอมพิวเตอร์ คืออาจมีผู้ไม่หวังดีหาช่องทางหลอกลวงผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็เป็นได้

นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่ส่งเสริมให้อนุรักษ์ศิลปะ วิถีชีวิต ความเป็นไทย เพราะเมื่อได้รู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมไทยในทางที่ถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่เด็กแล้ว ย่อมทำให้ผู้เรียนได้ซึมซับและคิดอนุรักษต่อไป ประเด็นนี้ยังกล่าวถึงในหลายระดับชั้น ดังตัวอย่างที่กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านไว้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตอน *ครั้นเพลงพื้นบ้าน* ดังนี้

“เพลงพื้นบ้านมีทั่วทุกภาค อย่างเช่น เพลงเรือ เพลงเกี่ยว . . . มักเล่นกันในภาคกลาง ร้องเล่นกันในสายน้ำในไร่นา หรืองานเทศกาล. . . ให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย. . . เพลงพื้นบ้านจัดเป็นเพลงปฎิพากย์. . .” อานวลเสน่ห์ อธิบายให้ความรู้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 132)

ส่วนด้านการพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศนั้น การให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศในประชาคมอาเซียน เช่น ประเทศอินโดนีเซีย นับเป็นการช่วยเสริมความเข้าใจให้ผู้เรียนได้รู้จักประเทศอื่นๆ บ้าง และทำให้เด็กสนใจใคร่รู้ไม่เพียงแต่ประเทศในอาเซียน อาจขยายวงกว้างไปสู่ประเทศอื่นๆ ต่อไป รวมทั้งกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ทั้งประเทศและภาษาของเขาด้วย จึงนับว่าเหมาะสมที่ในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะมีเนื้อหาตอนหนึ่งใน *ประชาคม* และให้ได้เรียนรู้ภาษาต่างๆ เช่น คำทักทาย ดังนี้

“ซาลามัต ดาตัง อานัก ตะวัน ดารี บางกอก ยินดีต้อนรับเด็กน้อยตะวันจากบางกอก” ปะปะและอู๋ทักทายผม

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 198)

ตัวอย่างทั้งหมดที่ยกมาข้างต้นในส่วนของเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยทำให้เห็นความรู้หลากหลายแขนงที่ผู้เรียนจะได้ซึมซับเพื่อเพิ่มความรู้ให้กว้างขวางขึ้น สอดคล้องกับ การเรียนรู้ในโลกศตวรรษที่ 21 ตลอดจนยังมีโอกาสฝึกทักษะต่างๆ ได้ในหัวข้อกิจกรรมตามระดับชั้นด้วย

ในส่วนของกิจกรรมจะสอดแทรกการฝึกฝนด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผล คิด วิพากษ์วิจารณ์ และแก้ปัญหา ในกิจกรรมของทุกระดับชั้น เนื่องจากเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 1 และผู้เรียนวัยนี้ยังเป็นวัยที่เหมาะสมจะพัฒนาทักษะคิดได้ดี ดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545, น. 270) กล่าวถึงเด็กวัยนี้ว่า “... ความสามารถใช้เหตุผลเจริญยิ่งขึ้น รู้จักใช้ความคิดว่าอะไรเป็นต้นเหตุและจะเกิดอะไรเป็นผล เด็กบางคนยังรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ อีกด้วย...” และพงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542, น. 120) ก็ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการให้ผู้เรียนมี โอกาสฝึกคิดอภิปรายด้วยว่า “การเรียนรู้ด้วยการอภิปรายหรือด้วยคำอธิบายจากหลายๆ ความคิด จะช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียน และจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นแนวทางในการ แก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี” การฝึกกิจกรรมการคิดหลายๆ กิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ซึ่งปรากฏในหลายๆ ระดับชั้น แต่จะเห็นการบูรณาการทักษะต่างๆ ได้ชัดเจนมากในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะมีกิจกรรมที่ฝึกทักษะหลายทักษะในกิจกรรมเดียว ทั้งช่วยฝึกทักษะ การคิดหาเหตุผล วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ตลอดจนเน้นทักษะให้ทดลองปฏิบัติ และทำงานเป็นทีม ได้อย่างครอบคลุมเช่น

ชวนกันทำ

จัดกิจกรรม “วันกล้วยๆ ตามวิถีชีวิตไทย” โดยอาจจัดได้ ดังนี้

- นำขนมหรืออาหารที่ทำมาจากกล้วยมาจัดแสดงพร้อมติดชื่อ
- นำขนมหรือสิ่งของที่มีใบตองมาจัดแสดง
- เชิญวิทยากรมาสาธิตการทำขนมที่ทำมาจากกล้วย
- เล่นเกมปิดตาชิมแล้วบอกชื่ออาหารที่ทำมาจากกล้วย
- ประกวดภาพวาดสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกล้วย เช่น การเล่นม้าก้านกล้วย
- สอนทำกระทงและจัดประกวดกระทง

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 65)

อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าเนื้อหาและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะภาษา ต่างประเทศปรากฏในเนื้อหาเพียงเรื่องเดียว และทักษะการเป็นผู้นำก็ไม่ปรากฏชัดเจน จึงควร ปรับปรุงเนื้อหาและกิจกรรมให้ครอบคลุมและสามารถใช้ฝึกฝนผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองที่มุ่งให้เชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ และเพื่อ ให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ที่ 1 ที่มุ่งให้มีทักษะความรู้ในโลกศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน

4.3 การมีสุขภาวะที่ดี ส่งเสริมกิจกรรมทางสุขภาพ การเล่นกีฬาและร่วมกิจกรรม นันทนาการ พัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพ และส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัย

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559, น. 70) กล่าวถึงเรื่องนี้ สรุปว่า ต้องพัฒนาให้คนมีข้อมูลความรู้ด้านการดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ส่งเสริมกิจกรรมทางสุขภาพที่เหมาะสม ส่งเสริมผู้ประกอบการและควบคุมการผลิตอาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ตลอดจนส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และสรุปประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ประเด็นนี้รวม 2 ประเด็น คือ (1) ดูแลสุขภาพและส่งเสริมสุขภาพ (รวมทั้งการรักษาความสะอาดทางร่างกาย การดูแลเรื่องอาหาร และการออกกำลังกาย) และ (2) พัฒนาวัฒนธรรมความปลอดภัยทางท้องถนน ผลการศึกษาพบว่า มีครบทั้งสองประเด็นทั้งในเนื้อหาและกิจกรรม ดังตัวอย่างระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จาก ตอน *เช็ดแล้ว* เป็นตอนที่มีตัวละครไม่รักษาความสะอาด ไม่ฟังคำตักเตือนของครู จนกระทั่งตนป่วย เป็นการเตือนผู้เรียนที่ไม่ระวังรักษาความสะอาดได้เป็นอย่างดี ส่วนเนื้อหาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะเห็นได้จากตอน *อาหารดี ชีวิตมีสุข* ที่กล่าวครอบคลุมทั้งเรื่องกิจกรรมทางสุขภาพ และการส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน

สวนสมเด็จย่าที่พ่อ แม่ ปอ และป้อ จะไปออกกำลังกายอยู่ไม่ไกลจากบ้าน ทุกคนจึงเดินไป ป้ออยากขี่จักรยานเล่น จึงจูงจักรยานเดินตามพ่อ พ่อเคยสอนให้ป้อ และป้อระมัดระวังในการเดินข้ามถนน ไม่ควรขี่จักรยานในถนนใหญ่ที่มีรถพลุกพล่าน เพราะจะเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

เมื่อมาถึงสวนสมเด็จย่า ทุกคนแยกย้ายกันไปออกกำลังกายตามที่ตนชอบ พ่อขอไปวิ่ง แม่ไปเข้ากลุ่มรำมวยจีน ปอชอบเต้นแอโรบิก เพราะเด็กๆ ส่วนใหญ่เขาเต้นกัน ส่วนป้อขอขี่จักรยานเล่นรอบๆ สวน

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 48)

จากตัวอย่างข้างต้นนอกจากจะเห็นถึงการทำกิจกรรมออกกำลังกายของตัวละครตามความเหมาะสมกับวัยแล้ว ยังมีคำแนะนำให้ระมัดระวังความปลอดภัยในการขี่รถจักรยานด้วย

ในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีการกล่าวถึงการส่งเสริมสุขภาพไว้หลายตอน ทั้งยังมีบทที่กล่าวเตือนเรื่องสารพิษที่อาจปนมาในอาหาร จากเนื้อหาตอน *สารพิษในชีวิตประจำวัน*

“ไม่ใส่ผงซุสคะ” บังร้องห้าม แต่ไม่ทัน

“ไม่ใส่ผงซุส แล้วจะกินเป็นรสชาติได้ยังไง ขายอยู่ที่นี่นานแล้ว ยังไม่เห็นมีใครเป็นอะไรสักคน” แม่คำพูดอย่างรำคาญ บังกับเบียร์ยี่ห้อหนึ่ง ไม่กล้าตอบได้รับจ่ายเงินทันทีเมื่อได้สัมผัส

“เบียร์กินลงเผลอ พี่กินไม่ลงแล้วละสัมผัสต๋องนี้ แม่คำอะไร ไม่รู้จักห่วงใยคนกินบ้างเลย” น้องชายหัวเราะที่พี่สาวช่างบ่น

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2559ข, น.194)

จากเนื้อหาข้างต้นเป็นเหตุการณ์ใกล้ตัวที่มักเห็นได้ในชีวิตประจำวัน การเรียนเนื้อหาในบทนี้จะเป็นการเตือนผู้เรียนให้มีความรอบคอบในการเลือกซื้อและรับประทานอาหารได้และทำให้เห็นว่าหากผู้ประกอบการไม่มีความรับผิดชอบ ก็อาจทำให้เสียลูกค้า

ในส่วนของกิจกรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที แต่ละระดับชั้น มีกิจกรรมที่สนับสนุนเนื้อหาซึ่งช่วยย้ำให้ผู้เรียนดูแลสุขภาพของตนเอง ดังเช่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีการจัดกิจกรรมประกวดฟันเพื่อเตือนผู้เรียนให้รู้จักดูแลรักษาความสะอาดในช่องปาก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก็มีกิจกรรมสนับสนุนให้รับประทานอาหารเช้าส่งผลดีต่อสุขภาพ ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีกิจกรรมอภิปรายส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการใช้รถใช้ถนนให้ปลอดภัย ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักแล้ว ยังเป็นการฝึกผู้เรียนวัยนี้ให้รู้จักคิดแก้ปัญหาอีกด้วย ดังตัวอย่าง

ชวนกันอภิปราย

หาข่าวอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่ผ่านมา ช่วยกันอภิปรายสรุปสาเหตุและแนวทางแก้ไขเพื่อลดอุบัติเหตุ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 49)

จะเห็นได้ว่าทั้งตัวอย่างเนื้อหาและกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นจะมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักรักษาสุขภาพร่างกาย และระวังในความปลอดภัยของตนเอง ย่อมจะทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพตนเอง ตลอดจนตระหนักถึงการใช้รถใช้ถนนอย่างระมัดระวัง เพื่อจะได้ปรับพฤติกรรมของตนได้อย่างเหมาะสม เป็นคนมีคุณภาพในสังคม และมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมได้ต่อไปในอนาคต

4.4 การมีสถาบันทางสังคมเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศพัฒนา นวัตกรรมเพื่อช่วยการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และโรงเรียน ส่งเสริมการบริการความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมสถาบันต่าง ๆ ทั้งศาสนา และสื่อมวลชน ให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม

จากแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน
มนุษย์ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
(2559, น. 71) กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปว่าให้พัฒนาความเข้มแข็งและคุณค่าของครอบครัวโดยใช้สื่อ
หรือนวัตกรรม ส่งเสริมสถาบันการศึกษาในการบริการความรู้ และส่งเสริมสถาบันศาสนาให้เป็น
ศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม

การพิจารณาจากหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในประเด็นนี้จะพิจารณารวมกับข้อ 4.1 ซึ่งกล่าวถึงสถาบันต่าง ๆ และกล่าวถึง
การเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันครอบครัวด้วย โดยพิจารณาเนื้อหาและกิจกรรมที่ปรากฏ
ให้เห็นว่าสถาบันครอบครัว และสถาบันอื่น เป็นแบบอย่างที่ดี ช่วยส่งเสริมและพัฒนาเด็กเพื่อให้เป็น
คนมีคุณภาพอย่างไร ประเด็นที่กล่าวถึงและปรากฏในหนังสือเรียน ได้แก่ (1) มีสถาบันครอบครัว
เป็นแบบอย่าง (2) การมีสถาบันอื่นๆ เป็นแบบอย่าง (3) การสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและ
เทิดทูนสถาบันกษัตริย์จากการเห็นแบบอย่างที่ดี ผลการศึกษาพบว่าในหนังสือเรียนภาษาไทย
ภาษาพาที่ครบทุกประเด็น ดังจะเห็นได้จากหนังสือเรียนภาษาไทยตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 2 ก็กล่าวถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันครอบครัว ส่วนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
ก็ปรากฏเนื้อหาที่แสดงความรักของสถาบันครอบครัวเช่นจากตอน *คนละไม้ คนละมือ*

ครอบครัวของเรามีประเพณีปฏิบัติกันอย่างหนึ่งคือ เมื่อถึงวันเกิดของใคร
หลังจากทำบุญตามประเพณีแล้ว เราจะไปกราบบุพการีของคนนั้น ขอบพระคุณที่ท่าน
เลี้ยงดูมาอย่างดี ให้ชีวิตที่ดีงาม และกราบขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว จากนั้น
เราก็ไปโรงพยาบาลกัน สมัยก่อนปู่กับย่า ตากับยายจะไปด้วย แต่ตอนนี้ท่านอายุมาก
แล้ว เราก็ไปกันสามคนพ่อแม่ลูก

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 40)

จากที่กล่าวมา ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าสถาบันครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดที่
ช่วยหล่อหลอมให้คนในครอบครัวมีพฤติกรรมที่ดี เป็นพลเมืองดีของสังคมได้ต่อไป

นอกจากนี้ สถาบันการศึกษา ก็มีส่วนช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดีได้เช่นกันต่อจาก
สถาบันครอบครัว ในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้แสดงให้เห็นว่าหาก
ครูผู้สอนรู้จักจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมย่อมช่วยฝึกอุปนิสัยให้ผู้เรียนเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ
ในสังคมได้ เช่น ตอน *ประชาธิปไตยเล็ก*

การเลือกหัวหน้าห้องก็เช่นกัน ครูวรรณให้ออกาสนักเรียนเดิมที่ในการเลือก
ผู้ที่เหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่นี้ มีการรับสมัคร การหาเสียงและลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง...
เพื่อนๆ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำแผนป้ายนโยบายการทำงานเพื่อหาเสียง มีภาพผู้สมัคร
ประกอบ แล้วนำไปติดไว้ตามมุมต่างๆ ทั้งในและนอกห้อง

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 153)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงถึงสถาบันการศึกษาที่มีผู้สอนดีสามารถจัดการเรียนการสอน
อย่างเหมาะสม ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักความเป็นประชาธิปไตยโดยการให้เลือกหัวหน้าห้องโดยใช้หลัก
เดียวกับการเลือกผู้แทนราษฎร การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ย่อมช่วยพัฒนาทั้งความรู้
และขีดความสามารถให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ เป็นพลเมืองดีของสังคมได้

นอกจากสถาบันการศึกษาแล้ว ยังมีสถาบันศาสนาที่กล่าวถึงในหนังสือเรียนภาษาไทย
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสอดแทรกคำสอนตามหลักศาสนาไว้อย่างเหมาะสม โดยการให้
ตัวละครได้สนทนากันในเรื่องของศาสนา ทำให้ผู้เรียนซึมซับคำสอนดังกล่าวไปโดยไม่รู้ตัว และเข้าใจ
หลักคำสอนไปด้วย เช่น

“ศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตของชุมชน จะว่าไป ศาสนานั้นสอนไม่ให้คนทำชั่ว
ได้ดีกว่ากฎหมาย คือรู้จักควบคุมตนเองได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และควบคุมจิตใจ
ได้ด้วย” พี่สอนเรียนร่วมม่วงพูดคุ้ยได้สมกับเป็นนิติกรขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือ
อบต.

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2559ข, น. 211)

ในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นอื่นๆ ยังปรากฏให้เห็นแบบอย่างที่ดีของ
สถาบันกษัตริย์ด้วย เช่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ได้
นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ของไทย และสอนให้รำลึกถึง
พระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ทุกๆ พระองค์ เช่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กล่าว
ไว้ในตอน *ดั่งหยาดทิพย์ขโลมใจ* ดังตัวอย่าง

ยามใด ฐ เสด็จเยี่ยมราษฎร	ใครเจ็บป่วยเดือดร้อนทรงเกื้อหนุน
โนมพระกายเอื้อมพระหัตถ์มาเจือจน	ปวงประชาอบอุ่นชื่นฤดี
ทรงแนะนำวิธีการสร้างอาชีพ	ไม่เร่งรีบค่อเรียนรู้อุบัติ
เห็นแนวทางสร้างผลงานสร้างชีวิ	มุ่งดำเนินตามวิธีทรงแนะไว้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 132)

ส่วนกิจกรรมที่ปรากฏในประเด็นนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ซึ่งอาจเพราะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใกล้ชิดกับผู้เรียนมากกว่าเรื่องของสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา การทำกิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ข้อมูลส่วนนี้มากขึ้น ส่งผลให้มีจิตสำนึกรักและเทิดทูนสถาบันกษัตริย์มากขึ้น การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ปรากฏในหลายระดับชั้น เช่น กิจกรรมช่วยกันหา ช่วยกันจัด ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

6. ช่วยกันหา ช่วยกันจัด

นักเรียนช่วยกันหาและรวบรวมปฏิทินหรือหนังสือต่าง ๆ ที่มีภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แล้วนำมาจัดแสดงนิทรรศการ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 153)

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อต่าง ๆ มาช่วย เช่น

ชวนกันหา ชวนกันจัด

หาภาพ หนังสือ ปฏิทิน สื่อต่าง ๆ ฯลฯ ที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในสมัยต่าง ๆ นำมาจัดนิทรรศการ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น. 266)

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งเนื้อหาและกิจกรรม จะพบว่าการเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ย่อมช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ อันเนื่องมาจากการเห็นแบบอย่างที่ดีงาม และนำไปสู่การปรับพฤติกรรมของตนเองได้ดีขึ้น

จากประเด็นที่กล่าวทั้งหมด 4 ประเด็นใหญ่ๆ นั้น ทำให้มองเห็นว่า เนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง ดังรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1-4 ที่ปรากฏในหนังสือเรียนแต่ละระดับชั้น

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1-4 ที่ปรากฏในหนังสือเรียนแต่ละระดับชั้น	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
การพึ่งตนเอง		✓				
ความซื่อสัตย์		✓	✓		✓	✓
ความมีวินัย		✓		✓		
ความมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ความรับผิดชอบ		✓				
การมีจิตอาสา รักษาประโยชน์ส่วนรวม	✓	✓			✓	✓
เข้าใจสิทธิหน้าที่พลเมืองดี			✓	✓	✓	
ตรงต่อเวลา		✓		✓		
ทำงานเป็นทีมอย่างกระตือรือร้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓
รู้จักปรับตัว			✓			
เป็นผู้นำ						
มีความคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผล คิดวิพากษ์-วิจารณ์ และแก้ปัญหาได้		✓	✓	✓	✓	✓
พัฒนาทักษะวิชาการด้านต่าง ๆ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
พัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์		✓		✓		
ดูแลสุขภาพและส่งเสริมสุขภาพ		✓	✓	✓		✓
พัฒนาวัฒนธรรมความปลอดภัยทางท้องถนน				✓		✓
ส่งเสริมการปฏิบัติจริงของผู้เรียน			✓			
การมีสถาบันครอบครัวเป็นแบบอย่าง	✓	✓		✓	✓	
การมีสถาบันอื่น ๆ เป็นแบบอย่าง		✓	✓	✓		
การสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและเทิดทูนสถาบัน กษัตริย์		✓			✓	✓

จากตารางข้างต้นมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ประเด็นเรื่องความมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นประเด็นรวมของพฤติกรรมที่ตึงามหลายๆ พฤติกรรม ทำให้มีอยู่ในเนื้อหาและ กิจกรรมของทุกๆ ระดับชั้น ประเด็นเรื่องการทำงานเป็นทีมอย่างกระตือรือร้น ส่วนใหญ่จะอยู่ใน กิจกรรมของแต่ละระดับชั้นยกเว้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะพบน้อย ส่วนประเด็นเรื่อง พัฒนาทักษะวิชาการด้านต่างๆ จะเป็นประเด็นรวมของวิชาการหลากหลาย ทำให้มีอยู่ในเนื้อหา และกิจกรรมของทุกๆ ระดับชั้น ทักษะวิชาการส่วนใหญ่เป็นด้านวิทยาศาสตร์ (เน้นประเด็นเรื่อง

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) เทคโนโลยี และศิลปะ (ในที่นี้คือด้านศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตไทย) ส่วนด้านภาษาต่างประเทศมีเพียง 1 เรื่องเท่านั้น คือ เรื่อง *ประชาคมอาเซียน* นับว่าน้อยเกินไปสำหรับการมีวัตถุประสงค์เพื่อการก้าวไปสู่ระดับอาเซียนหรือระดับโลก มีข้อสังเกตคือ ประเด็นเรื่อง “ความพอเพียง” เป็นประเด็นสำคัญเพราะตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองระบุว่ายึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้ในการพัฒนาประเทศทุกด้าน แต่กลับไม่แสดงไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 อย่างชัดเจน ทั้งๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้คนในสังคมได้นำไปปรับปรุงตนเอง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และควรฝึกผู้เรียนในทุกๆ ระดับชั้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าบางประเด็นไม่พบในเนื้อหาและกิจกรรมอย่างชัดเจน ได้แก่ การเป็นผู้นำ จึงควรเสริมเนื้อหาและกิจกรรมในประเด็นเหล่านี้ด้วยเพื่อความสมบูรณ์ และเพื่อให้การฝึกฝนเป็นไปอย่างสมบูรณ์ด้วย เนื่องจากเป็นประเด็นที่เน้นในเรื่องทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องของเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที กับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง นอกเหนือจากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว นับว่าส่วนใหญ่สอดคล้องเหมาะสมดี อีกทั้งเมื่อนำไปพิจารณาร่วมกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ *รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย ซื่อสัตย์สุจริต ใฝ่เรียนรู้ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง มีจิตสาธารณะ และมุ่งมั่นในการทำงานแล้ว* นับว่ามีประเด็นสอดคล้องกันมาก จึงกล่าวได้ว่า โดยภาพรวมแล้วการจัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที นับว่าสอดคล้องตั้งแต่ระบบใหญ่ระดับประเทศคือ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง และสอดคล้องในระบบย่อยระดับหน่วยงานทางการศึกษา คือ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ด้วยอย่างเหมาะสม หากผู้สอนมีวิธีการอบรมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง ย่อมจะพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยของทุกระดับชั้นด้วย เพื่อให้เป็นหนังสือเรียนที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ปรับพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นคนมีคุณภาพได้อย่างแท้จริง

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ในด้านความสอดคล้องกับการนำมาใช้สอนผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง โดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวม 6 เล่ม ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองครบทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ มีเนื้อหาและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ มีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 และการมีสุขภาวะที่ดี ในส่วนของสถาบันที่ผู้เรียนเกี่ยวข้อง คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันกษัตริย์ เนื้อหาและกิจกรรมก็จะท่อนให้เห็นแบบอย่างที่ดีงาม ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมอันดีงามให้แก่ผู้เรียน

จากการศึกษาที่พบว่าเนื้อหาและกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 นั้น จัดเป็นความสอดคล้องในระดับใหญ่คือระดับประเทศ และเมื่อพิจารณาระดับย่อยลงมา คือ ระดับหน่วยงานทางการศึกษา ก็ จะเห็นความสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ข้อ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงเห็นได้ว่าเป็นความสอดคล้องในภาพรวมตั้งแต่ระดับย่อยคือตัวบุคคล หน่วยงานทางการศึกษา และใหญ่ที่สุด คือ ระดับประเทศ นับว่าสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการสร้างหนังสือเรียนไม่ว่ายุคสมัยใด ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตร และหลักสูตรก็ต้องยึดอยู่กับแผนการศึกษาของประเทศอันเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่

ในด้านการพัฒนาคุณภาพของคน จากตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1-4 ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ในแต่ละระดับชั้น มีข้อสังเกตว่า นอกจากประเด็นเรื่องความมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมโดยทั่วไปจะสอดแทรกไว้ในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ทุกระดับชั้นแล้ว ยังเน้นเรื่องการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาทักษะวิชาการด้านต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ในหนังสือเรียนทุกระดับชั้นด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และความรู้เทคโนโลยีก็เป็นความต้องการของการเรียนรู้ในยุค “ประเทศไทย 4.0” อันเป็นจุดเน้นของการศึกษาในสังคมปัจจุบัน ประเด็นนี้นับว่าสอดคล้องกับที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ศึกษา เรื่อง “รายงานการประเมินจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการศึกษาพบว่า คุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นขนบธรรมเนียมที่เน้นการอบรมปลูกฝังให้นักเรียนอยู่ในกรอบพฤติกรรมของระเบียบวินัย โดยโรงเรียนระดับประถมศึกษาเน้นเรื่องการประหยัดและอดออม ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาประเพณีนิยมไทย ความเป็นไทยและมีมารยาทแบบไทย ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับยุคสมัยที่ยังคงเน้นการมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นประเด็นสำคัญ ในขณะที่วิทยานิพนธ์ของ จิรัชยาณ์ ปกรณ์คุณารักษ์ (2557) ศึกษา เรื่อง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีวิจักขณ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนต้น” ผลการวิเคราะห์ พบว่าหนังสือเรียนวรรณคดีวิจิตร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้าน ตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 โดยเรียงตามลำดับความถี่ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คิดเป็นร้อยละ 22.75 ด้านการรักความเป็นไทย คิดเป็นร้อยละ 19.77 และด้านความซื่อสัตย์สุจริต คิดเป็นร้อยละ 13.37 ก็นับได้ว่าสอดคล้องกับยุคสมัยที่กำลังมีเรื่องความขัดแย้งทางการเมือง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ประเด็นหลักจึงเปลี่ยนเป็นเรื่องของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เมื่อถึงยุคปัจจุบันที่เน้นความรู้ เทคโนโลยี ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการเรียนรู้ในยุค “ประเทศไทย 4.0” พฤติกรรมอันพึงประสงค์ที่เน้นจึงเปลี่ยนไปเป็นเรื่องความรู้วิทยาศาสตร์ ทั้งแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ ตลอดจนการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม โดยพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่มีความผูกพันกับสถาบันครอบครัว และมีความศรัทธาตามหลักศาสนาพุทธ พฤติกรรมอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที จึงปรากฏเรื่องการเป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว และคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งด้วย

ข้อสังเกตจากตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1-4 ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที ของแต่ละระดับชั้นอีกประการหนึ่ง จะพบว่าประเด็นเรื่องการมีความคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผล คิดวิพากษ์วิจารณ์ และแก้ปัญหา นั้น มีปรากฏในกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที เกือบทุกระดับชั้น นับว่าเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมมากกับการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนเหมาะสมสำหรับผู้เรียนในวัยนี้ เนื่องจากดังที่กล่าวแล้วว่าผู้เรียนวัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมจะฝึกทักษะการคิด ดังที่ จินตนา ไบกาซูยี (2538, น. 57-60) และ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545, น. 262-289) กล่าวถึงเด็กวัยนี้ว่า “รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และยอมรับความคิดเห็นของคนในกลุ่มมากขึ้นตามวัย. . . เป็นวัยที่เหมาะสมจะสอนพฤติกรรมดี - ชั่ว - ถูก - ผิด โดยให้เข้าใจเหตุผลได้ เด็กวัยนี้ยังมีความคิด และรู้จักใช้จินตนาการแตกต่างกันไปด้วย” การฝึกฝนผู้เรียนวัยนี้ให้รู้จักคิดอย่างหลากหลาย ทั้งคิดหาเหตุผล คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ หรือ คิดวิพากษ์วิจารณ์ จึงนับเป็นการพัฒนาความคิดของผู้เรียนวัยนี้ได้ดี

นอกจากนี้ ข้อสังเกตจากตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1-4 ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที แต่ละระดับชั้นยังพบว่าพฤติกรรมอันพึงประสงค์หลายประเด็นไม่ปรากฏอย่างต่อเนื่องในระดับชั้นอื่นๆ และยังสอดแทรกในเนื้อหาไม่ชัดเจนนัก เช่น ความมีวินัย การตรงต่อเวลา ความพอเพียง บางพฤติกรรมไม่ปรากฏในเนื้อหา เช่นการเป็นผู้นำ ลักษณะเช่นนี้อาจมีผลต่อการขัดเกลาหรือปรับพฤติกรรมของผู้เรียนทำให้ไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้ สอดคล้องกับ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา ที่กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ 2 กลุ่ม โดย กลุ่มแรกมองเห็นว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับปฏิกิริยาตอบสนอง ในข้อ (3) ที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้

ต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ประกอบด้วยกฎ 3 ประการนั้น ประการสุดท้ายที่กล่าวว่า “การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องได้รับการฝึกหัด ซึ่งต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ฝึกฝนเป็นประจำ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และทำพฤติกรรมนั้นๆ ได้ดี การทิ้งช่วงไปนาน ย่อมจะลืม และทำพฤติกรรมนั้นได้ไม่ดี” (2542, น. 105) เช่นเดียวกับการฝึกฝนพฤติกรรม อันพึงประสงค์ต่างๆ หากไม่ปรากฏเนื้อหาสำคัญๆ อย่างสม่ำเสมอให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเรียนรู้ ก็ไม่สามารถปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมได้ ดังนั้นแม้จะมีเนื้อหาในหนังสือเรียนที่สอดคล้องครบถ้วนตามยุทธศาสตร์ที่ 1 แต่การนำเสนอเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอก็เป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยปรับพฤติกรรมของผู้เรียนให้บรรลุผลตามแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สิบสองได้

ในด้านหน่วยงาน หรือสถาบันต่างๆ ที่ในยุทธศาสตร์ที่ 1 กำหนดให้สถาบันต่างๆ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนนั้น จะเห็นได้ว่า ในยุทธศาสตร์ที่ 1 กล่าวครอบคลุมทุกสถาบัน ทั้งครอบครัว สถานศึกษา สถาบันทางศาสนา และสื่อมวลชน แต่จากตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้อ 1-4 ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ภาษาพาที แต่ละระดับชั้นยังขาด “สื่อสารมวลชน” ทั้งๆ ที่เป็นหน่วยงานสำคัญมากในการส่งเสริมเด็กวัยนี้ ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ที่ศึกษาเรื่อง “รายงานการประเมินจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ อิทธิพลของสื่อสารมวลชนมีบทบาทในการชักจูงนักเรียนไปในทางที่ไม่สมควร จึงควรส่งเสริมให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการขัดเกลาพฤติกรรมของเยาวชน และนำเสนอในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น หนังสือเรียนภาษาไทยภาษาพาทีจึงต้องดีทั้งเนื้อหา - กิจกรรม การนำเสนอ ตลอดจนผู้สอนต้องมีกลวิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ ทั้งหมดนี้จะต้องดำเนินไปอย่างเหมาะสมกลมกลืนจึงจะช่วยปรับพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นคนมีคุณภาพอย่างได้ผล สามารถพัฒนาสังคมได้สมดังจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง

เอกสารอ้างอิง/References

- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2555). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2557). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2558). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2559ก). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2559ข). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (ม.ป.ป.). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก math.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2015/PDF/Curriculum%202551.pdf
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *รายงานการประเมินจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- จิตรา ทองเกิด. (2546). *หลักสูตรการศึกษาของชาติ: การพัฒนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. ใน *วิชาการ วิจัย* (น. 111-146). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- จินตนา ไบกาชฎี. (2538). *การเขียนสื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- จิรัชยาณ ปรกรณ์คุณารักษ์. (2557). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดี วิชาสาระระดับมัธยมศึกษาตอนต้น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). *ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภะ. (2542). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม 1) แนวคิดเชิงทฤษฎีวัยเด็ก ตอนกลาง* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ:
ม.ป.พ.

อดุลย์ วงศ์วิเศษ. (2557). การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา.

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(1), 1-17.